

Po śladach dziedzictwa kulturowego regionu transgranicznego
Po stopách kultúrneho dedičstva cezhraničného regiónu

Gmina Czarny Dunajec we współpracy z Miastem Trstena zrealizowała transgraniczny mikroprojekt pt. „Po śladach dziedzictwa kulturowego regionu transgranicznego” współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” w ramach Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020.

Główny cel projektu to zachowanie, ochrona, wsparcie i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego poprzez zachowanie, zrekonstruowanie, odrestaurowanie i podniesienie świadomości o unikalnych miejscach dziedzictwa kulturowego regionu transgranicznego.

Efekty mikroprojektu zaadresowano do mieszkańców i turystów. Realizacja zaplanowanych działań przyczyniła się do zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego dla przyszłych pokoleń. Wzmocniła także wykorzystanie potencjału, jaki posiada Miasto Trstena i Gmina Czarny Dunajec oraz wpłynęła na wzrost ich atrakcyjności turystycznej.

W ramach zadania odrestaurowanych zostało 7 zabytkowych kapliczek i krzyży na terenie Gminy Czarny Dunajec. W sąsiedztwie kapliczek i krzyży osadzone zostały tablice informujące o znajdujących się w pobliżu ziołach oraz o samych kapliczkach.

Zachęcamy każdego z Państwa do bliższego zapoznania się z dziedzictwem kulturowym i sakralnym podhalańskich ziem, które udało się udostępnić dzięki realizacji niniejszego projektu.

Obec Czarny Dunajec za współpracy s miestom Trstená realizovala cezhraničný mikroprojekt s názvom „Po stopách kultúrneho dedičstva cezhraničného regiónu” spolufinancovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a zo štátneho rozpočtu prostredníctvom Euroregionu „Tatry” v rámci Programu Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014 – 2020.

Hlavným cieľom projektu je zachovanie, ochrana, podpora a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva prostredníctvom zachovania, rekonštruovania, reštaurovania a zvyšovania povedomia o unikátnych miestach kultúrneho dedičstva cezhraničného regiónu.

Efekty mikroprojektu boli adresované obyvateľom a turistom. Realizácia naplánovaných aktivít prispela k zachovaniu historického a kultúrneho dedičstva pre budúce generácie. Posilnila využitie potenciálu mesta Trstená a obce Czarny Dunajec a prispela k zvýšeniu ich turistickej atraktivity.

V rámci úlohy bolo na území obce Czarny Dunajec zreštaurovaných 7 historických kaplniek a krížov. V susedstve kaplniek a krížov boli osadené informačné tabule o bylinkách rastúcich v blízkom okolí a o samotných kaplnkách.

Spoznajte bližšie kultúrne a sakrálné dedičstvo podhalskej zeme, ktoré sa nám podarilo sprístupniť vďaka realizácii tohto projektu.

6 Kaplica murowana zwana „Pazdórowa” z przelomu XIX i XX wieku w Cichem

Murovaná kaplnka nazývaná „Pazdórowa” z prelomu 19. a 20. storočia v Cichom

Przydrożna kapliczka murowana w Cichem wykonana jest z łamanego kamienia. Przykryto ją czterospadowym blaszanym daszkiem na szczycie którego umieszczony jest metalowy krzyż. Wewnątrz wnęki zamieszczonej we frontowej ścianie znajduje się przepiękna duża figura Matki Boskiej Niepokalanej. Wnękę przystłonięto ażurową metalową branką. Murowane kapliczki w formie czworo ściennego słupa z wyciętymi w ścianach wnękami możemy zaliczyć do najstarszych i najbardziej rozpowszechnionych w Polsce typów, które na interesującym nas terenie przybrały własny, niepowtarzalny kształt.

Niezapominajka

Nezábudka

Dawna medycyna ludowa miała w zanadru szereg przepisów z niezapominajek na nalewki i napary stosowane w gruźlicy płuc i jelit, chorobach dróg oddechowych jak zapalenie płuc, oskrzeli, krtani, gardła, uporczywym kaszlu, krwotokach z nosa. Stosowano je również jako okłady w celu nawilżenia i wygładzenia cery.

Dávna ľudová medicína ponúkala množstvo receptov z nezábudiek na tinktúry a odvary používané pri pľúcnej a črevnej tuberkulóze, ochoreniach dýchacích ciest ako zápal pľúc, bronchitída, laryngitída, faryngitída, pretrvávajúci kašeľ, krvácanie z nosa. Používali sa tiež ako obklady pre navlhčenie a vyhladenie pleti.

7 Kaplica Bogurodzicy Marii z Częstochowej z początku XIX wieku we Wróblówce

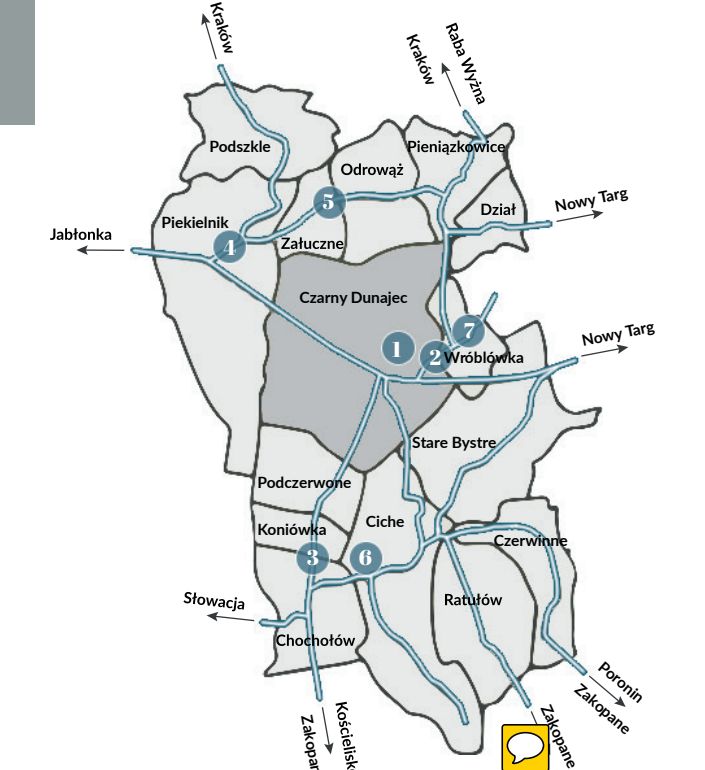

Kaplnka Čenstochovskej Panny Márie zo začiatku 19. storočia vo Wróblówce

Kaplnka Čenstochovskej Panny Márie je dakovná kaplnka z 19. storočia vybudovaná ako výraz vďaka za závažnú záchranu pred povodňou. Má podobu voľne stojacieho murowaného domčeka prekrytého veľkou kupolovitou medenou strechou. Zvon vo veži pochádza z roku 1770. Na vrchole strechy je umiestnený kovový kríž. Vo vnútri sa nachádza centrálné umiestnený obraz Čenstochovskej Panny Márie, a dva obrazy – Umučenia Pána a Tróniacej Panny Márie namalované Vincentom Chrzaskiewiczom v roku 1863 – sa nachádzajú v súkromnom dome.

Alchemilka

Mikroprojekt pt. „Po śladach dziedzictwa kulturowego regionu transgranicznego” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” w ramach Programu Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020

Egzemplarz bezpłatny. Wyłączną odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej oraz Euroregionu „Tatry”.

Mikroprojekt s názvom „Po stopách kultúrneho dedičstva pohraničného regiónu” spolufinancovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a zo štátneho rozpočtu prostredníctvom Euroregionu „Tatry” v rámci Programu Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014 – 2020

Nepredajné. Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori a nedá sa stožniť s oficiálnym stanoviskom Európskej únie a Euroregionu „Tatry”.

© Copyright by Urząd Gminy Czarny Dunajec
Opracowanie graficzne, skład i druk / Grafický návrh, sadzba a tlač: Joanna Głowacz
Tłumaczenia / Preklady:

ISBN
Wydawca /Vydavateľ: Gmina Czarny Dunajec
ul. Piłsudskiego 2, 34-470 Czarny Dunajec
e-mail: gmina@czarny-dunajec.pl
www.czarny-dunajec.pl

Czarny Dunajec 2019

„Kapliczki i krzyże przydrożne rozsiane w krajobrazie polskim modlitwy ludu polskiego rzezane w drzewie lub kute w kamieniu, materializacja ekstazy nabożnych, (...) a także szczytowe osiągnięcie polskiej sztuki ludowej, są wyrazem potrzeb duchowych człowieka(...) Kapliczki na wsi są czymś tak naturalnym, że nawet nie docieka się przyczyny ich powstania. Są, gdyż były tak jak drzewa, ziemia i obłoki na niebie.”
cyt. Tadeusz Seweryn

Pod krzyż albo pod kapliczkę odprowadzała matka syna, żona męża, bliscy wyruszających na pielgrzymi szlak pątników. Pod krzyżem, jeśli kościół był daleko, w Wielką Sobotę kapłan święcił pokarmy, a w Dni Krzyżowe święcił pola i modlił się z wiernymi o dobre urodzaje.

Niech te słowa i ich przesłanie staną się podstawą do bliższego poznania Gminy Czarny Dunajec z jej bogatym dziedzictwem kulturowym, sakralnym i przyrodniczym.

„Kaplnky a prícestné kríže – rozptýlené v poľskej krajine – modlitby poľského ľudu vyrezávané z dreva alebo tesané z kameňa, materializácia extázy nábožných srdc, (...) a vrcholný úspech poľského ľudového umenia, sú prejavom duchovných potrieb človeka (...) Kaplnky v dedine sú natoľko prirodzené, že nikto ani len nerozmýšľa nad príčinami ich vzniku. Sú, pretože boli – tak ako stromy, zem a oblačky na nebi”,
cit. Tadeusz Seweryn

Ku krížu alebo ku kaplnke odprevádzala matka syna, žena muža, blízki pútnikov odchádzajúcich na púť. Pri kríži – keď bol kostol ďaleko – na Bielu Sobotu kňaz posvätil pokrmu a cez Krížové dni posvätil polia a modliť sa spolu s veriacimi o dobrú úrodu.

Nech sa tieto slová a ich posolstvo stanú základom bližšieho poznania obce Czarny Dunajec spolu s jej bohatým kultúrnym, sakrálnym a prírodným dedičstvom.

Kapliczka wykonana jest z piaskowca, ustawiona w sąsiedztwie drzewa stanowiącego Pomnik Przyrody. Na płycinie znajdującej się od frontu jest wyryty napis informujący o dacie powstania kapliczki i jej fundatorze: A.D. 1796. *Jakobus. Bzuwka. Fun.&exc*

Data wyryta na postumencie zbiega się z datą odbudowy kościoła w Czarnym Dunajcu po pożarze, który w 1787 zniszczył pierwszy drewniany kościół, ale również z datą trzeciego rozbioru Polski tj. 1795r. kiedy to Polska znalazła się w niewoli. Postać Chrystusa ze skrzepowanymi rękami może symbolizować tę sytuację.

Kaplnka je vytesaná z pieskovca, postavená v susedstve stromu, ktorý je prírodnou pamiatkou. Na čelnej doske je vytesaný nápis s informáciou o dátume vzniku kaplnky a o jej fundátorovi: A.D. 1796. *Jakobus. Bzuwka. Fun.&exc*

Dátum vytesaný na podstavci je zhodný s dátumom obnovenia kostola v Czarnom Dunajci po požiari, ktorý v roku 1787 zničil prvý drevený kostol, ale tiež s dátumom tretieho rozdelenia Poľska, t. j. rokom 1795, po ktorom sa celé Poľsko ocitlo pod nadvládou cudzích mocí. Socha Krista so spútanými rukami môže symbolizovať tieto okolnosti.

Kapliczka Jezusa Ukrzyżowanego znajduje się u przy ul. Bugaj. Kapliczka ma formę krzyża metalowego z pełnoplastyczną rzeźbą Chrystusa (prawdopodobnie jest to żeliwny odlew z wiedeńskiej odlewni) umieszczonemu na kamiennym postumencie wykonanym z ciosów piaskowca. Na przedniej części cokołu znajduje się płaskorzeźbiona postać Adoranta z uniesionymi rękoma. Krzyż ma charakter funeralny znajdujące się na nim napisy najpewniej nawiązywały do osoby pochowanej.

Kaplnka Krista Ukrižovaného sa nachádza na ul. Bugaj. Kaplnka má formu kovového kríža s plnoplastickou sochou Krista (pravdepodobne je to liatinový odlatok z viedenskej zlievárne) umiestnenou na kamennom podstavci z pieskovcových kvádrov. Na prednej časti podstavca sa nachádza reliéf – postava adoranta so zdvihnutými rukami. Kríž ma funebrálny charakter – nápisy umiestnené na ňom sa najpravdepodobnejšie vzťahovali na zosnulého.

Obiekt usytuowany jest przy drodze głównej we wsi Chochotów. Krzyż wykonany jest z piaskowca z pełnfigurálną postacią Jezusa Chrystusa, osadzony na postumencie, z półplastycznym przedstawieniem Bolejącej Madonny. W dolnej części znajduje się medalion najprawdopodobniej z wizerunkiem św. Jana Nepomucena.

Obiekt je umiestnený pri hlavnej ceste v dedine Chochotów. Kríž je zhotovený z pieskovca s trojrozmernou figurálnou postavou Ježiša Krista, je osadený na podstavci s poloplastickým vyobrazením Panny Márie Bolestnej. V dolnej časti sa nachádza medailón najpravdepodobnejšie s vyobrazením sv. Jána Nepomuckého.

Kapliczka z 1824 roku wykonana jest z piaskowca. Zwieńcza ją metalowy daszek. Obiekt składa się z kilkuelementowego cokołu wraz z rzeźbą pełnopostaciową przedstawiającą Pietę oraz płaskorzeźbioną postacią św. Jana Nepomucena. Data 1880 może związana być z czasem powstania obiektu, lub renowacji wykonanej przez potomków słynnych słowackich rzeźbiarzy pracowni Białopotockich. Figura jest bardzo cennym obiektem – jednym z najważniejszych świadectw dorobku rzeźby orawskiej.

Kaplnka z roku 1824 je zhotovená z pieskovca. Na jej vrchole sa nachádza kovový prístrešok. Objekt tvorí podstavec z niekoľkých častí a voľné sochárske dielo predstavujúce Pietu s basreliefnou figúrou sv. Jána Nepomuckého. Dátum 1880 môže súvisieť s časom vytvorenia objektu alebo renovácie uskutočnenej potomkami známých slovenských sochárov z dielne Bielopotockých. Socha je veľmi cenným objektom, je to jedno z najdôležitejších svedectiev oravského sochárstva.

Kapliczka powstała w 1829 r. Wykonano ją z łamanego kamienia, częściowo otynkowano i wielokrotnie pobielono. Przykrywa ją dwuspadowy daszek na szczycie którego umieszczono metalowy, kuty krzyż. We wnęce frontowej ściany umieszczona została zabytkowa polichromowana, drewniana rzeźba przedstawiająca św. Jana Nepomucena. W górnej partii kapliczki pod dachem znajdują się trzy niewielkie prostokątne wnęki we frontowej znajduje się obrazek przedstawiający Matkę Boską z Dzieciątkiem Królową Polski w koronie oraz metalowy krucyfiks z lat 80. XX wieku).

Kaplnka pochádza z roku 1829. Bola postavená z ložmeného kameňa, čiastočne omietnutá a viackrát bielená. Je prikrytá sedlovou strechou, na jej štíte je osadený kovový, kovaný kríž. V nike v čelnej stene je umiestnená historická polychrómovaná drevená socha sv. Jána Nepomuckého. V hornej časti kaplnky pod strechou sa nachádzajú tri menšie obdĺžnikové výklenky – v čelnom je vyobrazenie korunovanej Panny Márie Kráľovej Poľska s Dieťaťom a kovový krucifix z 80. rokov 20. storočia).

Mięta polna

Mięta to roślina przyprawowa, lecznicza, kosmetyczna, a także stosowana w przemyśle spożywczym i farmaceutycznym. Wskazania do stosowania to zaburzenia trawienne, przebiegienie, niskie tempo przemiany materii, zaburzenia w wydzielaniu żółci, niedokwaśność soku żołądkowego, przewlekłe wzdęcia.

Mäta roľná

Mäta sa používa ako koreninová, liečebná a kozmetická rastlina, využíva sa tiež v potravinárskom a farmaceutickom priemysle. Indikácie na použitie sú poruchy trávenia, prechladnutie, spomalená látková premena, poruchy vylučovania žlče, nedostatočná kyslosť žalúdočnej šťavy, chronická plynatosť.

Jaskier

Jaskry zasadniczo są trujące choć w niewielkich ilościach i stosowane przez doświadczonego zielarza leczą niektóre stany zapalne. Jaskier polny, zawiera toksyczny glikozyd oraz substancję lotną protoanemoina o ostrym zapachu i palącym smaku. Powoduje podrażnienie skóry oraz błon śluzowych.

Iskerník

Iskerníky sú v podstate jedovaté, ale v malých množstvách a aplikované skúseným bylinkárom liečia niektoré zápalné stavy. Iskerník polný obsahuje jedovatý glykozid a prchavú látku – protoanemonin, ktorý silne vonia a má páľivú chuť. Dráždi pokožku a sliznice.

Szczaw zwyczajny

Poza zastosowaniem kulinarnym stosowany jest również w fitoterapii. Zawiera bardzo duże ilości garbników, dlatego chętnie wykorzystywany jest w pediatrii, w celu leczenia biegunki. Współczesna fitoterapia wykorzystuje także szczaw w celu pobudzania apetytu.

Štiav kyslý

Používa sa v kuchyni aj vo fytoterapii. Obsahuje veľmi veľké množstvo trieslovín, preto nachádza široké využitie v pediatrii pri liečbe hnačky. Súčasná fytooterapia využíva štiav na stimulovanie chuti do jedla.

Mniszek lekarski

Inaczej mniszek pospolity, dmuchawiec lub mlec, rośnie przydrożach, łąkach, w zaroślach. Ma wiele właściwości leczniczych, dzięki którym znalazł zastosowanie w medycynie naturalnej np. przeciwcukrzycowe i potencjalne przeciwnowotworowe. Mniszek lekarski wspiera też pracę wątroby.

Púpava lekárska

Nazývaná tiež púpava obyčajná či pumpava, mlieč, rastie pri cestách, na lúkach, medzi krovím. Má mnoho liečivých vlastností, vďaka ktorým sa využíva v prírodnom liečiteľstve, napr. v boji proti cukrovke a potenciálne proti rakovine. Púpava obyčajná podporuje prácu pečene.

Przytulia pospolita

Wywiera wpływ moczopędny i przeciwbórzkowy. Posiada właściwości przeciwbólowe i przeciw wysiękowe. Badania wykazały także, że roślina może mieć działanie hipotensyjne, tj. obniżające ciśnienie tętnicze.

Lipkavec mäklý

Pôsobí diuretický a zamedzuje edémom. Má protizápalové a antiexsudatívne vlastnosti. Výskumy potvrdili, že rastlina môže mať tiež hypotenzný účinok, t. j. môže znižovať krvný tlak.